

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

***Problematisk skolfrånvaro inom skolan – ett
multisystematiskt arbete***

***En kvalitativ studie över elevhälsans upplevelser av arbetet med
problematisk skolfrånvaro i praktiken***

Antal ord: 10 203

Författare: Gabriel Klingberg

SOCK10: Kandidatuppsats 15 hp

Handledare: Sandra Jönsson

Vårterminen 2024

Författare: Gabriel Klingberg

Titel: *Problematisk skolfrånvaro inom skolan – ett multisystematiskt arbete*

Kandidatuppsats SOCK15, 15hp

Handledare: Sandra Jönsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2024

Sammanfattning

PSF beskrivs som ett dramatiskt växande fenomen. Samtidigt är forskning inom detta område avseende skolans förebyggande och främjande arbete respektive organisering underforskat. Med denna utgångspunkt har syftet med denna uppsats varit att belysa hur elevhälsan förstår PSF, upplevelser av framgång och hinder respektive elevhälsans eget arbete och dess relation till andra professioner avseende PSF. Metodologiskt har uppsatsen utgått ifrån ett stratifierat urval samt semistrukturerade intervjuer. Under uppsatsens gång har totalt 5 semistrukturerade intervjuer genomförts med respondenter från 3 grundskolor i Lunds kommun. Den teoretiska utgångspunkten har varit dels tidigare forskning om PSF dels organisationsteori utifrån professionalism och professionalisering. Detta har operationaliserats genom 1. proaktivitet och reaktivitet respektive 2. moralisk rational samt ekonomisk och juridisk rational. Resultatet indikerar på hur elevhälsan förstår PSF som ett socialt komplex problem där individ- och familjerelaterade faktorer är växelverkande och därigenom vidmakthåller PSF. Samtidigt identifierar elevhälsan framgångsfaktorer i det främjande arbetet med PSF såsom relationsbyggandet mellan skola och hem respektive lärare och elev. I praktiken beskriver elevhälsan det egna arbetet som mestadels åtgärdande där deras främjande arbete nedprioriteras. Dessutom uppstår samarbetssvårigheter mellan lärare och elevhälsa avseende arbete med PSF. Här identifieras hinder såsom hur elevärenden läggs på elevhälsan. Detta kan förstås utifrån hur olika förhållningssätt till arbetet med PSF görs i praktiken där lärare tillämpar reaktivitet och ekonomisk och juridisk rational medan elevhälsan tillämpar proaktivitet samt moralisk rational.

Nyckelord: problematisk skolfrånvaro, elevhälsan, främjande arbete, professionalisering, professionalism.

Förord

Först vill jag rikta ett tack till min handledare Sandra som varit ett viktigt bollplank och hjälpt mig att hitta rätt inriktning i ett arbete som vid tider varit utmanande! Jag vill även rikta ett tack till alla deltagare i studien som ställt upp och gett intressanta och viktiga inblickar i arbetet med PSF. Inte bara är detta viktigt för uppsatsen i sig utan kan också bidra till nya uppslag inom ämnet avseende framtida forskning!

Gabriel Klingberg, vårterminen 2024

Förkortningar

BUP = Barn- och Ungdomspsykiatri

EHT = Elevhälsoteam

NPF = Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning

PSF = Problematisk skolfrånvaro

Skoll = Skollagen

SOC = Socialtjänsten

SSK = Skolsköterska

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Förord	3
Förkortningar	4
1. Introduktion	7
1.1 Inledning	7
1.2 Problemformulering	7
1.3 Syftet med studien	8
1.4 Frågeställningar	9
1.5 Avgränsningar	9
2. Bakgrund	9
2.1 Definition av problematisk skolfrånvaro	9
2.2 Elevhälsan – ett hälsofrämjande uppdrag	10
3. Tidigare forskning	11
3.1 Tre huvudkategorier av PSF	12
3.1.1 Individrelaterade faktorer	12
3.1.2 Skolrelaterade faktorer	12
3.1.3 Familjerelaterade faktorer	13
3.2 Framgång och hinder	13
3.3 Nivåmodellen - Skolans multisystematiska arbetsmodell	14
3.3.1 Den gröna nivån – främjande insatser	15
3.3.2 Den gula nivån – förebyggande insatser	15
3.3.3 Den röda nivån – åtgärdande insatser	16
3.4 Två professionslogiker inom skolan	16
3.4.1 Professionalism	17
3.4.2 Professionellt omdöme och ansvar	17
3.4.3 Professionalisering	18
3.4.4 Redovisningsskyldighet	18
3.4.5 Operationalisering av professionalism och professionalisering	19
3.4.6 Moralisk rational respektive ekonomisk och juridisk rational	19
3.4.7 Proaktivitet och reaktivitet	20
4. Metod	20
4.1 Urval	21
4.2 Semistrukturerade intervjuer	21
4.3 Analysmetod och kodningsprocess	22
4.4 Etiska överväganden	23
4.5 Trovärdighetskriterier	24
5. Resultat och Analys	25
5.1 Hinder i samarbetet mellan lärare och elevhälsan	25

5.2 Olika förhållningsätt till relationsbyggandet inom skolan	26
5.3 Det ”luddiga” uppdraget - Ett nedprioriterat främjande arbete med PSF	31
5.4 Ett åtgärdande arbete med PSF i praktiken	33
6. Diskussion	36
6.1 Slutsatser.....	36
6.2 Diskussion av resultat.....	37
6.3 Diskussion av metod.....	38
7. Referenser.....	40
8. Bilagor	45
8.1 Intervjuguide.....	45
8.2 Informationsbrev	47

1. Introduktion

1.1 Inledning

Idag skulle PSF som fenomen närmast kunna betraktas vid ett folkhälsoproblem (Ekstrand, 2020, s.100). Förutom kortsiktiga negativa effekter såsom låga studieresultat och risk för permanenta skolavhopp kan PSF också leda till långsiktiga utbildnings- och arbetsrelaterade konsekvenser på individnivå. Exempelvis kraftigt försämrade utbildningsförmåga, arbetslöshet, utanförskap et cetera (Dräger et. al., 2023, ss.3–4, s.13). Dessutom kan PSF riskera medföra långsiktiga hälso- och sociala effekter såsom droganvändning, kriminalitet, mental ohälsa och ökad risk för suicid (Gubbels et. al., 2019, s.1637; Cozzi & Barbi, 2020, s.191). På samhällsnivå beskrivs hur PSF kan leda till negativa ekonomiska konsekvenser. I forskning från 2015 presenteras statistik gällande kostnad för individer som står utanför utbildning och arbetsmarknad. Här redovisas hur en individ som varken har utbildning eller arbete kan utgöra en sammanlagd kostnad på 15 miljoner kronor (Nilsson & Nilsson Lundmark, 2015, ss.10–11; Landell, 2018, s.48).

Likväl avseende internationell statistik över antalet barn och ungdomar med PSF vittnas det om ett dramatiskt ökande fenomen (Landell et. al., 2021, s.19). Utifrån en svensk kontext beskrivs i en rapport från 2016 hur totalt 18 000 elever under året haft en ogiltig upprepad ströfrånvaro. I en annan rapport från 2020 sägs mellan 50 000–70 000 barn och ungdomar kunna tillskrivas en omfattande frånvaro i skolan (Skolinspektionen, 2016, s.5; Ekstrand, 2020, s.15). Samtidigt finns det inte ett nationellt skolfrånvaroregister i Sverige som kan redogöra för omfattning eller olika typer av PSF (Landell et. al., 2021, s.28). Därmed finns det ett behov utav att förstå PSF som fenomen utifrån en svensk kontext.

1.2 Problemformulering

Utifrån SkoL 1 kap. 4 § och 2 kap. 24 § framgår hur skolan har flera samhällsuppdrag såsom ett kunskaps- och socialt uppdrag likväl som ett förebyggande respektive hälsofrämjande uppdrag (Riksdag, 2010; Partanen, 2012, s.41). Det är utifrån detta som PSF förstås utgöra ett komplex problem. Detta då det ställer skolan inför utmaningen av att kunna uppfylla dessa olika och ibland motstridiga uppdrag i praktiken (Strandler &

Harling, 2023, s.172). För att kunna göra detta beskrivs hur skolans arbete med PSF behöver vara multisystematiskt genom dels olika nivåer av insatser dels olika aktörers arbete och samarbete både inom respektive utanför skolan (Landell, 2024, ss.44–45). Inom en skolkontext framställs både lärare och elevhälsa som viktiga aktörer genom deras respektive verksamhetsnära arbete och samarbete med elever med PSF. Exempelvis genom ett förebyggande arbete gentemot skolfrånvaro utifrån riskgrupper, samarbete och arbete med främjande insatser såsom genom relationsskapande med elever (Partanen, 2012, s.41; Regeringskansliet, 2016, s.225, s.258; Landell, 2018, ss.68–70, s.125). Dock i praktiken framkommer brister i samarbetet mellan elevhälsa och lärare där lärare upplever att elevhälsan osynliggör lärares organisatoriska förutsättningar i deras arbete med elever medan elevhälsan upplever att lärare negligerar elevens behov (Strandler & Harling, 2023, s.173). Som också skildras är hur brister uppstår i det övergripande förebyggande arbete med PSF. Här beskrivs hur skolans arbete i praktiken kan bli reaktivt vid ökad press och arbetslastning varvid det övergripande förebyggande arbetet med PSF inte arbetas med i samma utsträckning (Regeringskansliet, 2016, ss.265–266). Som redovisas i en rapport från SKL beskrivs hur elevhälsan upplever PSF och det förebyggande respektive hälsofrämjande arbetet som växande utmaningar inom sin verksamhet (SKL, 2018 ss.26–27). Sett utifrån ett forskningsperspektiv beskrivs hur forskning om PSF avseende skolan som organisation respektive det förebyggande och främjande arbete som underforskat inom en svensk kontext. Därav finns också ett forskningsbehov utifrån en svensk kontext om det förebyggande och främjande arbetet liksom skolan som organisation avseende PSF (Arvidsson & Vesterberg, 2020, s.8; Ekstrand, 2020, ss.16–17, s.26, ss.58–59). Således är det utifrån dessa olika forskningsbehov och kontext som denna studie kommer att utgå ifrån.

1.3 Syftet med studien

Utifrån tidigare identifierade forskningsbehov syftar denna uppsats till att belysa hur PSF förstås av medarbetare inom elevhälsan. Likväl avser uppsatsen skapa förståelse för elevhälsans arbetssätt med PSF, belysa arbetet i relation till andra professioner samt beskriva upplevda hinder och framgångsaspekter i arbetet med PSF.

1.4 Frågeställningar

- 1. Hur förstås PSF av medarbetare inom elevhälsan?*
- 2. Hur beskriver medarbetare inom elevhälsan det egna arbetet samt samarbetet med andra professioner i arbetet med PSF?*
- 3. Vilka hinder respektive framgångsaspekter identifierar medarbetare inom elevhälsan i arbetet med PSF?*

1.5 Avgränsningar

På grund av omfattningen med arbetet avseende PSF, har denna studie valt att exkludera aspekter av arbetet. Först har andra möjliga respondenterna inom skolan såsom lärare och rektor exkluderats från denna studie. Detta främst på grund av svårigheter med tillgång till fältet och tidsbrist. Dessutom har samverkansarbetet med andra organisationer avseende PSF valts att exkluderas såsom mellan skola, Socialtjänst och BUP. Detta på grund av svårigheter med tillgång till fältet avseende BUP och Socialtjänst och tidsbrist. Slutligen har studien valt att exkludera redogörelser för skolors frånvarorutiner liksom kartläggnings- och dokumentationsprocess kring ärenden med PSF. Detta främst på grund av etiska överväganden avseende hantering av känsliga uppgifter.

2. Bakgrund

Denna bakgrund kommer initialt redogöra för hur PSF har definierats utifrån olika begrepp inom tidigare forskning och litteratur. Dessutom kommer elevhälsans uppdrag och relation till andra professioner inom skolan att kortfattat redogöras för.

2.1 Definition av PSF

Initialt beskrivs PSF som en typ av frånvaro som medför en negativ inverkan på en elev. Detta oberoende huruvida frånvaron ses som ogiltig eller giltig. Främst särskiljs denna typ av skolfrånvaro utifrån dess negativa effekt på eleven avseende kunskaps-, utbildningsmässiga och sociala utveckling. Dessutom tilläggs att det är en frånvaro som kan medföra negativ inverkan på elevens psykologiska hälsa respektive utveckling

gentemot välmående (Forsell, 2020, ss.9–11). I praktiken för att det ska kunna betraktas som en PSF behöver en frånvaro på 25 % uppnås under en tvåveckorsperiod (Kearney, 2008, ss.264–266).

Vidare utifrån tidigare forskning har PSF som begrepp definierats utifrån individuella riskfaktorer. Succesivt har PSF genom olika forskningstraditioner blivit alltmer komplicerad i sin konceptualisering (Forsell, 2020, ss.2–4). Utifrån litteraturen används fyra huvudbegrepp för att förklara PSF; skolexkludering, föräldrastödd frånvaro, skolk och skolvägran (Heyne et. al., 2019, ss.11–12, ss.15–16). Samtidigt har kritik riktats gentemot begreppen såsom hur skolvägran fäster fokus vid individuella faktorer, varav faktorer kopplade till miljö såsom barnets närliggande miljö kan osynliggöras (Gregory, & Purcell, 2014, ss.45–47; Tonge & Silverman, 2019, ss.119–121; Forsell, 2020, ss.6–7). I fortsättningen kommer studien tillämpa tre huvudkategorier; individ-, skol- och familjerelaterade faktorer för att kunna åskådliggöra faktorer som föranleder PSF (Skolverket, 2016, s.9)(se 3.Tidigare forskning).

2.2 Elevhälsan – ett hälsofrämjande uppdrag

Enligt SkoL 2 kap. 24 § ska elevhälsan bidra till psykologiska, medicinska, specialpedagogiska samt psykosociala insatser där de vanligaste rollerna inom elevhälsan består utav skolsköterska, skolläkare, skolpsykolog, specialpedagog, socialpedagog, kurator et cetera (Riksdag, 2010). Här kan detta förstås som hur dessa insatser utgör en del av arbetet med hälsofrämjande inom skolan (Skolverket, 2014, s.5). Detta stammar från ett mer övergripande ansvar utifrån ett folkhälsoperspektiv som fäster fokus vid hälsa och välbefinnande snarare än vid sjukprevention (Clausson & Morberg, 2021, s.57). Som förstås med detta är hur välbefinnande är kopplad till den sociala miljön där hälsa ses utgöra en grundförutsättning för lärande och främjandet av detta (Skolverket, 2015, s.4). Denna synergier mellan hälsa och lärande framgår av elevhälsopropositionen som beskriver inte bara elevhälsans utan också skolpersonalens agerande i det främjande arbetet; *”Utgångspunkten för verksamhet med elevhälsa bör vara att skolan är en plats för lärande och utveckling där all skolpersonal i samverkan med elever och föräldrar skall skapa goda lärandemiljöer för varje barn, lärande och hälsa påverkas av samma generella faktorer, nämligen delaktighet, självkänsla, inflytande och möjligheter att*

påverka, relationer och samverkan i skolan är centrala för skolans möjlighet att uppfylla sina mål.” (Partanen, 2012, s.41).

Detta kan åskådliggöra hur elevhälsa ses som ett mer övergripande ansvar inom skolan som tar fokus vid främjande insatser i skolans sociala miljöer. Här då både lärare och elevhälsa genom samarbete kan ses främja hälsa och lärande såsom via relationsbyggande för att kunna uppnå skolans mål (Partanen, 2012, ss.47–48; Clausson & Morberg, 2021, s.48). Detta synsätt baseras utifrån vad som benämns proximala utvecklingszoner. Här ses eleven ha utvecklingszoner som tar fasta vid elevens förmågor, början till förmåga och potential till utveckling genom stöd från skolpersonal (Partanen, 2012, s.36). Dessutom kan detta synsätt ses vara baserat utifrån ett salutogent synsätt där som tidigare nämnt ett friskperspektiv snarare än ett sjukpreventivt förhållningssätt tillämpas gentemot eleven (Skolverket, 2015, ss.4–5).

3. Tidigare forskning

Denna forskningsdel kommer presentera både tidigare forskning om PSF likväl som organisationsteori utifrån skolan som organisation. Initialt kommer orsaker till PSF utifrån de tre huvudkategorierna individ-, skol- och familjerelaterade faktorer beröras. Sedan kommer tidigare forskning om framgång och hinder i arbetet med PSF att redogöras för. Dessutom kommer skolans arbete med PSF att åskådliggöras genom nivåmodellen utifrån arbetets 3 olika insatsnivåer. För att illustrera ett organisationsperspektiv kommer studien använda organisationsteori som berör de två professionslogikerna professionalism respektive professionalisering. Detta utgår från Englund och Solbrekkes definition. Samtidigt kommer också organisationsteori från Bornemark att användas för att förtydliga aspekter av professionslogikerna såsom Bornemarks resonemang om det professionella omdömet. Visserligen finns tidigare forskning inom PSF som belyser hur institutionella logiker och praktiker inom elevhälsan och lärargruppen påverkar arbetet med PSF (Strandler & Harling, 2023, ss.172–173, s.177). Samtidigt har detta inte valts att tillämpas i denna uppsats. Detta då tidigare forskning inom PSF avseende organisationsteori är underforskad varför andra organisationsperspektiv behöver tillämpas och skulle kunna medföra ny förståelse för elevhälsans upplevelser av arbete med PSF i relation till andra professioner.

3.1 Tre huvudkategorier av PSF

Utifrån tidigare forskning kommer huvudsakligen tre kategorier användas för att förstå PSF; individ-, skol- och familjerelaterade faktorer (Skolinspektionen, 2016, s.9).

3.1.1 Individrelaterade faktorer

Initialt presenteras hur ångestrelaterade faktorer förorsakar PSF (Forsell, 2020, s.14). Detta beskrivs kunna vara depression, social fobi, generaliserad ångest, separationsångest från hemmet et cetera. Likväl kan det handla om neuropsykiatriska funktionsvariationer såsom Autism och ADHD (Friberg et. al., 2015, s.17, s.99; Skolinspektionen, 2016, s.10; Forsell, 2020, s.12, s.14). Som också beskrivs i tidigare forskning är hur PSF i sig leder till individrelaterade riskfaktorer. Här kan sambandet mellan ångestrelaterade faktorer och PSF ses som växelverkande där synergien dem emellan kan medföra en vidmakthållande effekt på en elevs PSF (Landell, 2024, s.38).

3.1.2 Skolrelaterade faktorer

Fortsättningsvis beskriver denna kategori hur skolrelaterade faktorer kan förorsaka PSF. Här kommer tre delområden behandlas; pedagogiska faktorer, skolorganisatoriska faktorer respektive faktorer kopplade till den psykosociala miljön (Landell, 2024, s.29). Initialt beskrivs pedagogiska faktorer vara riskfaktorer kopplade till själva undervisningen och klassrumssituationen. Det kan handla om brist utav särskilt stöd för elever, avsaknad av förväntningar och tydliga mål på elever samt låg möjlighet till deltagande i skolmiljö och skola (Friberg et. al., 2015, ss.17–19). Likväl avser pedagogiska faktorer vara kopplade till i vilken grad skolan möter elevens behov vid undervisningen såsom undervisningens anpassning till elever likväl som lärares bemötande av elever utifrån pedagogiska behov (Skolinspektionen, 2016, s.10). Fortsättningsvis beskrivs den psykosociala skolmiljön utgå ifrån riskfaktorer kopplade till sociala faktorer såsom relationer i skolan. Här förstås denna sociala miljö kunna utgöra riskfaktorer utifrån elevens relation till lärare, andra elever et cetera (Friberg et. al., 2015, s.95; Skolinspektionen, 2016, s.10; Gubbels et. al., 2019, s.1657; Landell, 2024, s.30) Här beskrivs också hur en negativ relation mellan lärare och elev kan utgöra

en riskfaktor för PSF (Filippello, et. al., 2019, s.2). Fortsättningsvis behandlar skolorganisatoriska faktorer framförallt övergripande aspekter av skolan som utgör riskfaktorer såsom ostrukturerad schemaläggning med håltimmar respektive snabba förändringar i schemat et cetera (Friberg et. al., 2015, s.95; Skolinspektionen, 2016, s.10; Forsell, 2020, s.16). Dessutom kan det handla om organisatoriska brister såsom storleken på klasser där stora klasser utgör en risk för PSF (Ingul et. al., 2012, s.94; Friberg et. al., 2015, s.19).

3.1.3 Familjerelaterade faktorer

Slutligen framhålls inom denna kategori hur familjerelaterade faktorer påverkar och föranleder PSF. Här beskrivs hur familjen respektive hemmiljön bidrar till skolfrånvaro såsom missbruksproblematik, psykisk ohälsa hos föräldrar, separationsångest vid oro för familjemedlem et cetera (Friberg et. al., 2015, s.20; Gubbels et. al., 2019, s.1657; Forsell, 2020, s.18). Likväl kan en dålig relation mellan skola och hem utgöra en riskfaktor för att utveckla PSF (Ingul et. al., 2012, s.94; Friberg et. al., 2015, ss.103–104; Forsell, 2020, ss.18–19). Här beskrivs också hur en PSF kan leda till familjerelaterade riskfaktorer för vårdnadshavarna. Exempelvis hur riskfaktorer såsom psykisk ohälsa och konflikter som resultat av PSF kan i sig ha en vidmakthållande effekt på barnets och ungdomens PSF (Landell, 2024, s.41).

3.2 Framgång och hinder

Initialt beskrivs framgångsfaktorer inom arbetet med PSF utifrån relationen mellan hem och skola (Sheldon & Epstein, 2004, s.41). Grunden i samarbetet mellan hem och skola framhålls vara relationsbyggandet dem emellan genom att säkerställa och etablera en positiv kommunikation (Landell, 2018, s.68, ss.95–96). Detta kan ha betydelse då fortsatt kontakt och relation med vårdnadshavare även vid PSF medför att vårdnadshavare upplever stöd vid åtgärdsarbetet med PSF (Landell, 2018, s.147). Likväl identifieras också relationsbyggandet mellan lärare och elev som en framgångsfaktor. Här beskrivs hur främjande av relationer såsom positiva relationer mellan både lärare och elev respektive mellan elever kan öka känslan av att tillhöra

skolan och öka motivation till närvaro (Landell, 2018, ss.70–71, s.75). Generellt kan lärarens och elevens relation sinsemellan agera som en skyddsfaktor gentemot PSF genom hur eleven kan hantera stress som del av en PSF-problematik (Filippello, et. al., 2019, s.2).

I kontrast till framgångsfaktorer beskrivs också hinder i arbetet med PSF. Här identifieras kommunikationen mellan vårdnadshavare och skolan som ett potentiellt hinder inom tidigare forskning. I praktiken kan föräldrar tendera att lägga skulden på skolan medan skolan förlägger ansvaret vid individen eller familjen (Landell, 2018, s.119). Dessutom kan konflikter mellan hem och skola vidmakthålla en PSF eftersom eleven riskerar att hamna mellan skolans och vårdnadshavares konflikt (Landell, 2024, s.109).

Fortsättningsvis beskrivs hur ett bristande samarbete mellan lärare och elevhälsa kan utgöra hinder i arbetet med PSF. Generellt kan en bristande samsyn framkomma mellan lärandeuppdraget respektive hälsofrämjande avseende lärare och elevhälsa (Partanen, 2012, ss.47–48). I praktiken kan det uppstå en avskildhet mellan lärargruppen och elevhälsan där lärare antingen tar på sig hela arbetet för eleven respektive lämnar över hela arbetet till elevhälsan utan fortsatt involvering (Landell, 2018, s.127).

3.3 Nivåmodellen - Skolans multisystematiska arbetsmodell

Initialt beskrivs hur arbetet med PSF är multifaktoriellt då det som tidigare berörts kan härledas ur individ-, skol- samt familjerelaterade faktorer. Detta fodrar ett multisystematiskt arbete utifrån olika aktörer och nivåer av insatser inom skolan (Landell, 2024, ss.45). Konceptualisering av detta kommer utgå ifrån nivåmodellen (se Bild 1.) Denna modell har framtagits utifrån tidigare forskning inom PSF såsom av Kearney (2008) som också tillämpas i en europeisk kontext (Sandhaug et. al., 2021, s.25). Här kommer detta illustreras genom University of Nebraska-Lincolns konceptualisering (University of Nebraska-Lincoln, 2024)(se Bild. 1). Samtidigt är detta en idealbild och sägs inte representera verkligheten i skolans nuvarande arbete med PSF. Genom denna nivåmodell konkretiseras arbetet med PSF utifrån tre olika nivåer; en grön främjande, en gul förebyggande och en röd åtgärdande nivå (Friberg et. al., 2015, ss.21–22; Landell, 2024, ss.44–45).

3.3.1 Den gröna nivån – främjande insatser

Initialt utgör den gröna och nedersta nivån i modellen det främjande arbetet med PSF. Som förstås utifrån modellen utgör denna insatsnivå huvuddelen av skolans arbete med PSF. Här förstås främjande insatser vara primärpreventiva alltså riktade mot alla inom skolan med ett fokus mot friskzon (Skolverket, 2015, s.7). Här är arbetet fokuserat och inriktat gentemot frisk- respektive utvecklingszon där insatser sätts in innan problem uppstår. Enligt Landell beskrivs det främjande arbetet vara en viktig del av att främja närvaro för alla inom skolan inklusive elever med PSF (Landell, 2018, ss.67–68, s.98). Utgångspunkten för detta arbete beskrivs vara insatser i den sociala miljön (Landell, 2018, s.68, ss.77–78). Här grundar sig detta arbete utifrån relationsbyggandet mellan skolpersonal och elever såsom genom goda relationer mellan elev och lärare (Landell, 2018, ss.70–71). Likväl kan det främjande arbetet utgöras av vuxennärvaro i korridorer (Landell, 2018, ss.68–70). Utöver ett främjande arbete i klassrummet beskrivs också hur det främjande arbete är kopplat till hela den sociala miljön såsom vid raster (Landell, 2018, ss.70–71). För att säkerställa ett främjande arbete framhålls också vikten av hälsofrämjande undervisning såsom om samlevnadsfrågor (Landell, 2018, ss.72–73). Slutligen beskrivs också hur det främjande arbetet ska verka för att eleven ska känna en skoltillhörighet. Här genom att eleven känner sig tillhöra skolan genom stöd från lärare och andra elever och därigenom känna sig inkluderad och accepterad i skolmiljön (Landell, 2018, s.75).

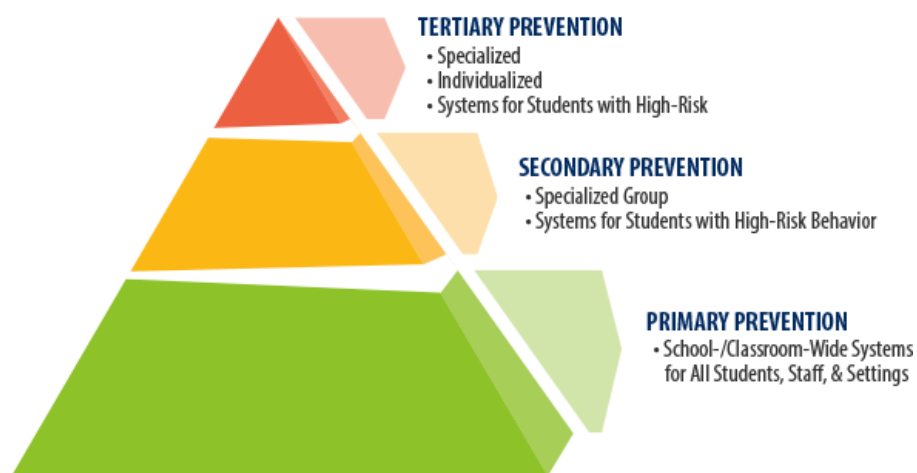
3.3.2 Den gula nivån – förebyggande insatser

Vidare är det förebyggande arbetet den gula och mellersta nivån inom modellen. Som framgår av modellen beskrivs hur detta insatsarbete ska utgöra den näst största delen av arbetet med PSF (Landell, 2024, ss.55–56). Här utgår arbetet utifrån elever med risk för PSF. Som förstås utifrån nivåmodellen är hur dessa insatser är sekundärpreventiva genom ett förebyggande patogent perspektiv. Insatsarbetet är problemorienterat och riktas gentemot identifierade riskgrupper som ett sätt att förebygga ohälsa (Skolverket, 2015, s.6). Här genom hur skolans stödfunktioner riktas gentemot identifierade riskfaktorer respektive riskgrupper där insatser görs för att förhindra ökad risk avseende PSF (Landell,

2024, ss.55–56). Exempelvis kan det handla om arbetet med övergångar mellan skolor, rådgivning, föräldrautbildning et cetera.

3.3.3 Den röda nivån – åtgärdande insatser

Slutligen är det åtgärdande arbetet den översta och röda nivån. Den beskrivs utgöra den lägsta andelen av det totala arbetet med PSF (Landell, 2024, ss.107–108). Här är insatser främst åtgärdande och riktas mot elever som har hög risk för PSF respektive börjat utveckla PSF. Det brukar oftast handla om ett behov av insatser från andra organisationer än enbart skolan. Här beskrivs särskilda insatser vara tertiärpreventiva som anlägger ett individcentrerat perspektiv på elever (Skolverket, 2015, s.8). Detta arbete kan exempelvis vara samverkan med andra organisationer såsom BUP och socialtjänst likväl som åtgärdsinsatser gentemot individen respektive dennes familj (Clausson & Morberg, 2021, s.47).

Bild 1. Illustration av nivåmodellen. Källa University of Nebraska-Lincoln <https://k12engagement.unl.edu/what-are-tiers>

3.4 Två professionslogiker inom skolan

Främst kommer detta avsnitt ta upp de två professionslogikerna professionalism respektive professionalisering. Som beskrivs av Englund och Solbrekke kan

professionellas yrkesutövning inom skolan såsom lärares ses utifrån två olika professionslogiker. Dessa kommer redogöras för utifrån hur de förstås vara baserade utifrån ett professionellt omdöme och ansvar respektive en redovisningsskyldighet (Englund & Solbrekke, 2015, s.169, s.178). Likväl för att förtydliga de två professionslogikerna kommer Bornemarks syn om bland annat det professionella omdömet redogöras för.

3.4.1 Professionalism

Initialt beskrivs professionalism som ett traditionellt förhållningssätt där yrkesprofessionellas handlande inom skolan har ett moraliskt och normativt ansvar i förhållande till sin professions olika samhällsuppdrag (Englund & Solbrekke, 2015, s.173). Detta förhållningssätt bygger på ett engagemang orienterat gentemot dessa samhällsuppdrag som grund för deras yrkesutövning. Här då deras sociala roll i samhället förstås ha ett moraliskt ansvar i att hjälpa medborgare genom att vara en agent mellan stat och individ som stammar från övergripande samhälleliga uppdrag snarare än enbart utilitaristiska mål kopplad till marknaden (Englund & Solbrekke, 2011, s.3).

3.4.2 Professionellt omdöme och ansvar

Som del utav professionalism framhålls det professionella omdömet och ansvaret som viktigt. Framförallt framhävs det professionella ansvaret utgöra ett professionsmässigt handlingsutrymme som bygger på både teknisk och erfarenhetsbaserad kunskap i yrkesutövandet. Detta för att kunna avgöra dilemman och agera självständigt avseende både individ- och samhällsintresse (Englund & Solbrekke, 2011, s.6). Detta förstås som en "tyst" kunskap som utgår inte enbart ifrån befintliga handlingspraktiker eller logisk teoretisk kunskap utan använder sig av andra grunder till kunskap. Här genom ett kontextuellt och situationsbaserat agerande som görs utifrån och i förhållande till individens behov och situation (Bornemark, 2020, s.33, s.48, ss.50–53). Således kan det professionella omdömet ses som en egenskap som medför en situationskänslighet vid dilemman genom en öppenhet inför situationen. Exempelvis kan detta yttra sig i praktiken genom en situationell känslighet såsom hur en lärare kan läsa av, förhålla sig till och

förstå en klassrumssituation utifrån individen, gruppen och situationen i sig (Bornemark, 2020, ss.27–28, s.48). Samtidigt är detta omdöme beroende av dess miljö där denna beskrivs behöver tillåts verka och utvecklas för att kunna betraktas som ett legitimt yrkesagerande i praktiken (Bornemark, 2020, ss.25–26, ss.36–38).

3.4.3 Professionalisering

Vidare beskrivs professionalisering som utilitaristiskt orienterad gentemot ekonomiska och juridiska syften. Här genom att välfärdstjänster görs effektiva och transparenta som ska medföra ökat ansvarsutkrävande och därigenom kunna öka tillit till statliga institutioner. Likväl genom ökad redovisningsskyldighet för professionella inom skolan kan ett mer transparent och kompatibelt utbildningsystem etableras inte bara till den enskilda skolan utan skolan som organisation (Englund & Solbrekke, 2011, s.3, ss.7–8).

3.4.4 Redovisningsskyldighet

Följaktligen förstås professionaliseringen utifrån en redovisningsskyldighet (Englund & Solbrekke, 2011, ss.7–8). Denna professionslogik utgår från teknisk och generell kunskap där situationer och dilemman löses via generella handlingspraktiker och riktlinjer (Bornemark, 2020, ss.89–90). Därmed fokuseras prestationen av yrkesutövningen vid och utifrån det mätbara där en redovisningsskyldighet medför att verksamheten kan uppnå extern legitimitet genom ansvarsutkrävande. Samtidigt som det mer omätbara såsom det kontextuella och socialt komplexa exkluderas från arbetspraktiken och inte ges samma prioritet. Därmed kan detta medföra att arbetet kan fokuseras vid fördefinierade mål i vad som kommer redovisas extern utifrån målpuppfyllelse (Englund & Solbrekke, 2011, ss.7–8; Bornemark, 2020, ss.110–112, ss.118–119, ss.130–131).

3.4.5 Operationalisering av professionalism och professionalisering

För att operationalisera dessa professionslogiker har därmed två områden valts ut; moralisk rational gentemot ekonomisk och juridisk rational samt proaktivitet gentemot reaktivitet (Englund & Solbrekke, 2011, ss.7–8; Englund & Solbrekke, 2015, s.178).

3.4.6 Moralisk rational respektive ekonomisk och juridisk rational

Inledningsvis kan professionellas agerande och yrkesutövning förstås utifrån en moralisk rational (Englund & Solbrekke, 2011, s.8). Här beskrivs hur den professionelle har och kan agera utifrån ett professionellt omdöme och ansvar genom dennes fria handlingsutrymme i att hantera dilemman. Detta baseras dels utifrån professionsbaserad vetenskap dels genom erfarenhet i att göra moraliska överväganden i praktiken. Här framhålls denna aspekt utifrån det professionella ansvaret som där professionellas yrkehandlande inte kan på förhand avgöras eller bli mätbart utifrån fördefinierade kriterier. Därmed utgår moralisk rational utifrån ett moraliskt ansvarstagande för klienten där den professionella tar tid och ges utrymme för dennes behov och kan relateras till respektive balanseras mellan olika övergripande samhällsuppdrag. Detta bygger också på hur professionella ges utrymme och tid utifrån tillit i att kunna ta tid och utrymme för moraliskt ansvarstagande där professionella ges förtroende att göra detta samt har engagemang för att göra detta (Englund & Solbrekke, 2011, s.8). I kontrast till en moralisk rational beskrivs en ekonomisk och juridisk rational vara hur det mätbara i verksamheten blir målet i det praktiska handlande för professionella. Här beskrivs detta utgå från en redovisningsskyldighet där den professionella blir och görs ansvariga för det som kan redogöras för och som kan ta del av andra externt (Englund & Solbrekke, 2011, s.8). I den praktiska verksamheten kan professionellas handlingsutrymme och agerande bli mer granskade och redovisningsskyldiga genom mätbarhetsfaktorer som sätts utifrån organisationen (Englund & Solbrekke, 2011, s.9). Samtidigt genom att professionellas agerande utgår ifrån mätbara indikatorer och måluppfyllelse kan också yrkeprofessionellas agerande göras mer ansvariga i deras yrkesagerande och beslut snarare än baserat utifrån ett godtyckligt handlingsutrymme (Englund & Solbrekke, 2015, s.179).

3.4.7 Proaktivitet och reaktivitet

Fortsättningsvis beskriver proaktivitet den aspekt av professionalism där professionella har ett proaktivt förhållningssätt utifrån sitt handlingsutrymme (Englund & Solbrekke, 2011, ss.8–9). Här förstås yrkesprofessionella som proaktiva aktörer genom att vara initiativtagare och ansvarstagande utifrån det som anses vara i medborgarens respektive klientens bästa. I jämförelse med tidigare nämnda moralisk rational kan proaktivitet ses som hur detta moraliska ansvar medför ett egeninitiativ och frivilligt ansvar för klienten utifrån det bästa för klienten genom olika samhällsuppdrag. Detta möjliggörs också utifrån ett förtroende för deras professionella handlingsutrymme i att agera för samhällets och individens bästa där samtidigt detta förhållningsätt byggs på ett engagemang genom initiativtagande (Englund & Solbrekke, 2011, ss.8–9). Samtidigt i kontrast till proaktivitet beskrivs reaktivitet vara den motsvarande aspekten utifrån professionalisering och redovisningsskyldighet (Englund & Solbrekke, 2011, s.9). Här beskrivs reaktivitet vara hur professionellas handlingar är reaktiva i förhållande till vilka handlingar som är resultatbaserade och redovisningsskyldiga. Dessa handlingar blir därmed standardiserade och förutsägbara utifrån fördefinierade indikatorer. Här beskrivs reaktivitet vara hur professionellas handlande kommer utifrån andras initierande av ärenden kopplat till befintliga handlingspraktiker snarare än från de professionella själva (Englund & Solbrekke, 2015, s.179). Detta kan medföra att fokus på verksamheten är gentemot det som är redovisningsskyldigt varav andra mer socialt komplexa aspekter av verksamheten bortprioriteras (Englund & Solbrekke, 2011, s.10; Englund & Solbrekke, 2015, s.180).

4. Metod

I denna del behandlas uppsatsens metod och tillvägagångssätt. Initialt kommer presenteras hur uppsatsen har tillämpat ett stratifierat urval. Vidare kommer också beskrivas hur uppsatsen genomfört individuella semistrukturerade intervjuer. Dessutom behandlas hur uppsatsen tillämpat reflektion kring etiska överväganden utifrån de fyra etiska kriterierna inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Slutligen kommer också metoddelen visa på hur uppsatsen tillämpat reflektion avseende dess trovärdighet utifrån de fyra trovärdighetskriterier för kvalitativ forskning. Rent metodologiskt har uppsatsen tillämpat ett kvalitativ tillvägagångssätt. Detta har ansetts lämpligt för denna uppsats för att kunna

förstå elevhälsans upplevelser utifrån situationer och processer i den sociala verkligheten (Ahrne & Svensson, 2015, s.10).

4.1 Urval

Initialt har denna uppsats baserats utifrån ett stratifierat urval. Här gjordes detta utifrån hur inklusionskriteriet i denna uppsats baserats utifrån gruppen medarbetare inom elevhälsan som arbetar vid en respektive flera grundskolor inom Lunds kommun. Sedan utefter listor över anställda inom elevhälsan som hämtades utifrån Lunds kommuns hemsida skickades sedan ut email till medarbetare inom denna grupp (Knott et. al., 2017, s.2). Detta i form utav ett informationsbrev (se 9.2 Bilagor Informationsbrev). Uppsatsens upplägg avseende urvalet har valts utifrån tidigare identifierade forskningsbehov avseende det förebyggande och främjande arbetet med PSF i praktiken varvid elevhälsan ansågs som en lämplig urvalsgrupp. Likväl som nämnts tidigare har också svårigheter i tillgång till fältet avseende andra grupper inom skolan medfört att elevhälsans som grupp valts för denna studie. Slutligen gjordes valet av Lunds kommun utifrån ett bekvämlighetsurval på grund av studiens närhet till fältet och flexibilitet till respondenterna.

4.2 Semistrukturerade intervjuer

Här har denna studie utgått ifrån individuella semistrukturerade intervjuer med medarbetare från elevhälsan inom grundskolor i Lunds kommun. Totalt har 5 semistrukturerade intervjuer genomförts med 5 respondenter varav 1 skolsköterska, 3 kuratorer, 1 socialpedagog från 3 olika skolor i kommunen. Här förekom en varierande intervjulängd mellan 50 min och 1 h 30 min. Intervjuerna genomfördes vid avtalad plats, varför inga intervjuer har gjorts digitalt.

Syftet med en semistrukturerad kvalitativ intervju är att få tillgång till intervjupersonens livsvärld i att kunna förstå ett fenomen genom uttömmande och detaljrika beskrivningar utifrån individens specifika miljö (Denzin & Lincoln, 2018, s.1002; Ruslin et. al., 2022, s.23). Som del av en semistrukturerad intervjuformat konstruerades en intervjuguide

med fördefinierade teman (Ruslin et. al., 2022, s.24). Här har denna intervjuguide främst utgått från tidigare forskning avseende arbetet med PSF som operationaliserats genom olika teman. Exempelvis temat *Främjande arbetet* operationaliserades utifrån dels nivåmodellens främjande arbete som en av tre delar av arbetet med PSF inom skolan dels forskningsbehovet avseende hur det förebyggande och främjande arbetet beskrivs som underforskat respektive en utmaning i praktiken (se 8.1 Bilagor Intervjuguide). Samtidigt medför en semistrukturerad intervju aspekter av ett induktivt förhållningssätt. Detta genom en öppenhet via följdfrågor utifrån teman som tas upp av respondenter under intervjun genom deras egna kontextuella upplevelser av arbetet med PSF. Generellt har det semistrukturerade intervjuformatet, i jämförelse med en strukturerad intervju, ansetts som lämpligt för studiens syfte. Detta genom att förstå elevhälsans upplevelser av arbetet med PSF då ett semistrukturerat upplägg kan medföra reflexivitet gentemot respondenterna i intervjusituationen och därigenom bidra till en öppenhet gentemot fältet (Denzin & Lincoln, 2018, s.1003, s.1014). Dessutom har den semistrukturerade intervjun i jämförelse med det ostrukturerade intervjuformatet via sin intervjuguide ett högre fokus på vad som anses vara viktigt för uppsatsen som helhet. Här har detta gjorts genom fokus på och tillämpning av tidigare forskning genom intervjuguiden (Denzin & Lincoln, 2018, s.1003). Samtidigt har inte alla frågor vid varje intervjutillfälle kunnat beröras på grund av dels frågornas omfattning dels själva intervjuformatet.

4.3 Analysmetod och kodningsprocess

Utifrån dessa semistrukturerade intervjuer har analys genomförts genom tillämpning av en teoretisk tematisk innehållsanalys (Braun & Clarke, 2006, s.89). Här används en teoretisk tematisk innehållsanalys för att kunna begripliggöra och synliggöra mönster genom koder i det empiriska materialet utifrån tidigare teori och forskning. Därigenom kan latent teman förstås och konstrueras i hur individuella upplevelser kan kopplas till mer övergripande samhällsliga fenomen (Braun & Clarke, 2006, ss.91–92). Såsom i detta fall genom hur elevhälsans upplevelser kan kopplas till PSF. Fördelen med denna metod är dess flexibilitet och lättillgänglighet som kan delas med och förstås av både akademiker likväl som allmänhet. Detta i jämförelse med andra kvalitativa analysmetoder såsom

diskursanalys som fodrar mer kunskap för att resultatet ska kunna uttolkas och förstås (Nowell et. al., 2017, s.2).

Initialt var första steget i kodningsprocessen att göra en ordagrann transkribering av det empiriska materialet (Braun & Clarke, 2006, s.94). Sedan var nästa steg att identifiera initiala koder utifrån det transkriberade materialet. Detta har gjorts genom att identifiera och urskilja beskrivningar av både liknande och särskiljande situationer och händelser som beskrivs av respondenten (Braun & Clarke, 2006, s.95). Därefter kan teman härledas ur dessa initiala koder utifrån uppsatsens tidigare forskning (Braun & Clarke, 2006, s.96, s.99). Här har analysen utgått från tidigare forskning om PSF likväl som organisationsteori utifrån begreppen professionalisering och professionalism. Dessa två begrepp har operationaliserats genom två områden; proaktivitet och reaktivitet respektive moralisk rational samt ekonomisk och juridisk rational. Likväl har Bornemarks resonemang om professionellt omdöme och ansvar tillämpats för att förtydliga resonemang om professionalism och professionalisering.

4.4 Etiska överväganden

Som utgångspunkt för uppsatsens etiska överväganden har reflektioner om metodval gjorts utifrån de fyra etiska kraven som gäller inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Eldén, 2020, ss.30–31).

Först som del av informationskravet förtydligades de generella villkoren för deltagande i uppsatsen dels genom informationsbrevet dels vid inledningen av intervjun. Här genom att medverkan fick och kunde avbrytas under intervjun likväl som respondentens rätt att upphäva samtycke för resterande deltagande i uppsatsen. Vidare som del av samtyckeskravet beskrevs villkoren för inspelning av uppsatsen utifrån informationsbrevet där samtycke inhämtades muntligen av deltagare på plats under inledningen av intervjun. Detta för att respondenten skulle förstå uppsatsens upplägg och syfte som förutsättning för det muntliga samtycket (Vetenskapsrådet, ss.7–8, ss.9–10). För att uppnå konfidentialitetskravet har både namn, titel och skola anonymiserats för att

inte kunna röja respondenternas identitet och personuppgifter. Detta har varit av vikt dels som förutsättning för respondenters medverkan då elevhälsan som grupp inom skolan och kommunen är liten där titel, namn och skola kan röja medarbetares identitet (Vetenskapsrådet, ss.12–13). Likväl utifrån konfidentialitetskravet har som tidigare nämnts aspekter av arbetet med PSF inte valts att behandlas i denna uppsats såsom kartläggningsprocesser och dokumentationsprocesser inom respektive skola. Detta då det kan förekomma känsliga personuppgifter avseende elevers tillstånd och förhållanden som kan kopplas till PSF. Slutligen för att uppnå nyttjandekravet har inte respondentens personuppgifter eller andra uppgifter använts i andra sammanhang (Vetenskapsrådet, s.14).

4.5 Trovärdighetskriterier

Inom kvalitativ forskning används trovärdighet istället för termerna reliabilitet och validitet som förekommer inom kvantitativ forskning. Därav för att kunna avgöra uppsatsens trovärdighet kommer dess fyra delkriterier behandlas; tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet samt verifierbarhet (Nowell et. al., 2017, s.3). Tillförlitlighet menas med hur väl respondentens syn och åsikter överensstämmer med forskarens representation av deras syn och åsikt. Som del i att öka en studies tillförlitlighet kan exempelvis deltagande studier likväl som member-checking tillämpas (Nowell et. al., 2017, s.3). Fastän denna uppsats varken har genomfört deltagande studier eller member-checking har däremot uppsatsen som del av detta krav utgått från och beskrivit respondenters syn och beskrivningar av PSF samt arbetet med detta. Detta genom ordagranna transkriberingar och citeringar av respondenterna. Vidare beskrivs överförbarhet vara motsvarigheten till generaliserbarhet inom den kvantitativa forskningen. Detta utgår från fall-till-fall beskrivningar där det behövs uttömmande och detaljrika redogörelser för att uppsatsens överförbarhet ska kunna uppnås och därmed möjliggöra överförbarhet till andra fall (Nowell et. al., 2017, s.3). Detta har gjorts i denna uppsats genom att ta med citat och uttömmande beskrivningar från respondenterna genom att redogöra för deras upplevelser och beskrivningar av PSF och arbetet med detta. Samtidigt som belyses i uppsatsens avgränsningar har inte alla aspekter av arbetet med PSF redovisats såsom kartläggningsprocesser och dokumentationsprocesser respektive

samverkans arbete varför överförbarhetskriteriet kan vara svårt att uppnå för denna uppsats. Fortsättningsvis beskrivs pålitlighet vara hur väl uppsatsens steg och metod har dokumenterats och kan förstås av utomstående (Nowell et. al., 2017, s.3). Här har detta gjorts genom att redogöra för uppsatsprocessen och dess moment såsom redovisning av intervjumaterial och informationsbrev (se 8. Bilagor). Slutligen beskrivs verifierbarhet som det sista delkriteriet som är hur studien redovisar och motiverar val i såväl metodologi som teori (Nowell et. al., 2017, s.3). Detta kan illustreras genom hur denna metoddel redovisar och motiverar metodval och upplägg för uppsatsen utifrån tidigare forskning. Slutligen kan även detta illustreras genom hur denna uppsats har tillämpat och redogjort för etiska överväganden avseende uppsatsens metodologiska val och tillvägagångsätt.

5. Resultat och Analys

Utifrån den teoretiska tematiska innehållsanalysen kommer studiens resultat och analys redovisas utifrån 5 övergripande teman. Första temat kommer beröra hinder i samarbetet mellan lärare och elevhälsa avseende PSF samt hur dessa samarbetssvårigheter skulle kunna ses vara kopplade till olika förhållningsätt inom arbetet med PSF. Sedan kommer det andra temat beskriva elevhälsans och lärares relationsbyggande arbetet inom skolan som del av det främjande arbetet med PSF samt hur framgång och hinder kring detta arbete påverkas utifrån olika förhållningsätt. Vidare kommer det tredje temat beröra hur elevhälsans övergripande främjande arbete med PSF beskrivs vara nedprioriterat i praktiken. Fortsättningsvis kommer det fjärde temat ta upp hur elevhälsans arbete med PSF i praktiken beskrivs utgöras primärt av åtgärdande insatser. Därefter kommer femte temat redogöra för hur PSF förstås som en ond cirkel trots arbetet med PSF inom skolan.

5.1 Hinder i samarbetet mellan lärare och elevhälsan

Inledningsvis för att förstå arbetet med PSF kommer först samarbetet mellan elevhälsan och lärare avseende PSF att behandlas. Initialt genom följande citat belyser R3 hur samsynen kring arbetet med PSF är i praktiken.

- R3 – ”sen finns det kanske inte en samsyn kring hur vi jobbar med det och vem som jobbar med det.”

Som framhålls av R3 är hur det råder en bristande samsyn avseende vem och hur arbetet med PSF ska genomföras i praktiken. Detta förtydligas utav R3 genom följande citat i hur denne skildrar arbetets gång avseende PSF mellan lärare och elevhälsan.

- R3 – ”där är det kanske EHT som ska jobba med dom här ärenden medan vi tänker att allting i skolan är relationellt”.

Här beskriver R3 hur lärare i praktiken lägger elevärenden på elevhälsan. I jämförelse med tidigare forskning framhålls detta som ett hinder. Här utifrån att arbetet med PSF läggs på elevhälsan i praktiken (Landell, 2018, s.127). Detta skulle därmed kunna exemplifiera hur samarbetssvårigheter kan härledas från en bristande samsyn kring arbetet med PSF. För att förstå denna bristande samsyn och samarbetssvårigheter kan detta relateras till de två professionslogikerna utifrån proaktivitet och reaktivitet (Englund & Solbrekke, 2011, ss.8–9; Englund & Solbrekke, 2015, s.179). Detta skulle kunna förstås utifrån hur lärarens agerande är en del av en reaktivitet då agerandet sker när ett problem uppstår. I kontrast till ett proaktivt förhållningsätt där initiativ frivilligt tas innan problemet uppstår och inte enbart görs på andras initiativ såsom när en elev är föremål för ärende om PSF. Detta kan åskådliggöras utifrån R3:s beskrivning ”dom här ärenden” som indikerar på hur lärarens agerande är problemorienterat. Samtidigt kan R3:s syn ses exemplifiera en proaktivitet. Här utifrån hur R3 lyfter fram hur skolan alltid är relationell och där främjande insatser såsom relationer görs innan problemet uppstår såsom PSF (Englund & Solbrekke, 2011, s.9; Skolverket, 2015, s.7; Landell, 2018, ss.67–68, s.98). Därmed skulle detta kunna ses indikera på hur svårigheter i samarbetet mellan elevhälsa och lärare härleds utifrån olika förhållningsätt till arbetet med PSF. Här då lärare anammar ett förhållningssätt som kan ses kännetecknas av reaktivitet respektive elevhälsans motsvarande proaktivitet.

5.2 Olika förhållningsätt till relationsbyggandet inom skolan

För att vidareutveckla resonemang om hinder i samarbetet mellan lärare och elevhälsa kommer detta tema belysa olika förhållningsätt mellan lärare och elevhälsan avseende det relationsbyggande arbetet. Här kommer relationsbyggandet inom skolan förstås som en

del av det främjande arbetet med PSF. Initialt genom följande citat beskriver R1 det relationsbyggande arbetet inom skolan avseende PSF.

- *R1 – ”relationsskapande värdegrundsarbetet [...] det är en grundförutsättning för att man ska kunna komma till skolan.”*

Här framhåller R1 arbetet avseende relationsbyggandet inom skolan som en viktig förutsättning för elevens närvarande i skolan. Detta kan ses som en del av det främjande arbetet med PSF i att göra insatser utifrån dess sociala miljö. Här genom relationsbyggandet med eleven som del av främjandet av närvaron som beskrivs utgöra en viktig del av R1:s arbete med PSF (Landell, 2018, ss.67–68, s.98).

Fortsättningsvis beskrivs hur det relationsbyggande arbetet inte enbart utgörs av elevhälsans arbete. Här beskriver R1 sin syn avseende lärare och elevhälsans relationsbyggande arbete.

- *R1 – ”går inte schysst kurator och ssk men inte schysst lärare. Det relationsskapande värdegrundsarbetet är allas ansvar”.*

Som framhålls av R1 är hur det relationsbyggande arbetet är ett ansvar som alla har inom skolan. Detta kan förstås utifrån hur relationer och främjande av detta inom skolan är en del av det främjande arbetet som är ett övergripande ansvar inom skolan som inte enbart tillfaller elevhälsan utan också lärare (Partanen, 2012, s.41). Likväl tydliggörs av R1 hur elevhälsans relationsbyggande arbete förutsätter ett gemensamt arbete med lärare. Därigenom framhålls för att elevhälsans relationsbyggande arbete med PSF ska lyckas är detta arbete beroende av lärares motsvarande relationsfrämjande insatser.

Följaktligen beskrivs också hur elevhälsan genomför relationsbyggandet i praktiken som del av deras arbete med PSF. Här lyfts detta upp av R2 utifrån hur det relationsbyggande arbetet kan se ut i praktiken.

- *R2 – ”försöker aktivt röra mig ute på skolgården och äta med dem i matsalen och jag tänker att där fångar man jättemycket.”*

Som framhålls av R2 är hur denne aktivt möter elever vid skolgården respektive matsalen och kan därigenom fånga upp mycket avseende elever. Detta beskrivs också i tidigare forskning genom hur det främjande arbetet med PSF kan ses som kopplat till hela den

sociala miljön såsom skolgården, matsalen och raster (Landell, 2018, ss.70–71). Därmed kan detta synliggöra hur det relationsbyggande arbetet inom elevhälsan kan göras i andra sociala miljöer såsom vid raster och i matsalen. Vidare kan detta agerande ses som en del av en proaktivitet likväl som en moralisk rational (Englund & Solbrekke, 2011, s.8; Bornemark, 2020, ss.25–26, ss.36–38). Detta som tidigare nämnt utifrån hur R3 framhåller vikten av hur ett relationellt arbete anammar en proaktivitet där ett frivilligt ansvarstagande görs för eleven och dess behov där agerandet görs innan problem uppstår (Englund & Solbrekke, 2011, s.9; Skolverket, 2015, s.7; Landell, 2018, ss.67–68, s.98). Dessutom utifrån en moralisk rational kan detta agerande ses medför en öppenhet gentemot det kontextuella i situationen med eleven utifrån dennes behov (Englund & Solbrekke, 2011, s.8). Som beskrivs av R2 är att detta agerande fångar jättemycket vilket skulle kunna indikera på att dessa främjande insatser skulle kunna fånga elevens behov innan problem uppstår som kan vara relaterade till PSF.

Vidare belyses också hur lärares relationsbyggande arbete är en framgångsfaktor i arbetet med PSF. Här illustreras detta av R2 genom hur denne menar på att vissa lärares relationsbyggande arbete påverkar klassens närvaro.

- *R2 – ”när det är lärare som är duktiga med relationer och får till en gruppkänsla i klassen, där ser man att det oftast är bättre närvaro i hela klassen.”*

Här framhåller R2 att de lärare som etablerat en gruppkänsla inom klassen oftast leder till en högre närvaro i hela klassen. Detta skulle kunna indikera på hur lärare som aktivt främjar positiva relationer mellan både lärare och elever respektive mellan elever kan både främja motivation till närvaro och ökad skoltillhörighet som beskrivs vara viktigt i att främja närvaro för elever generellt (Landell, 2018, ss.70–71, s.75). Därmed skulle goda relationer mellan lärare och elev kunna agera som en skyddsfaktor mot PSF (Filippello, et. al., 2019, s.2).

Samtidigt uppstår hinder relaterat till det relationsbyggande arbetet i praktiken. Här redogör R4 för hur en situation kan se ut i ärenden avseende PSF mellan lärare, elev och elevhälsa.

- *R4 – ”man tycker att eleven har problem för att man vill gärna att eleven ska ha problem men jag upptäcker att eleven har relationsproblem med sin lärare.”*

Som beskrivs av R4 kan det uppstå olika syn kring en elevs problematik mellan elevhälsa och lärare utifrån vad som betraktas vara antingen ett problem hos eleven respektive relationsproblem med lärare. Som beskrivs kan hinder i arbetet med PSF ses utifrån hur skolpersonals fokus riktas gentemot individen avseende PSF (Landell, 2018, s.119). Dessutom framhålls också hur en negativ relation mellan lärare och elev kan utgöra en riskfaktor för PSF (Filippello, et. al., 2019, s.2). Jämförelsevis kan detta indikera på hur lärares agerande kan ses utifrån en reaktivitet och ekonomisk och juridisk rational (Englund & Solbrekke, 2011, ss.7–8). Här utifrån hur vissa lärare anammar ett reaktivt förhållningssätt där agerande sker och följer av det redovisningsskyldiga arbete såsom när en elevs beteende kan bli föremål för ärenden och åtgärdande insatser. Detta skulle kunna exemplifiera R4:s syn där vissa lärare ”vill gärna att eleven ska ha problem”. Här skulle detta kunna indikera på hur lärares syn avseende individproblem också konstituerar specifika åtgärder såsom att kunna hänvisa till elevhälsan som del av en reaktivitet. Likväl kan detta indikera på en ekonomisk och juridisk rational genom hur det frivilliga ansvaret för eleven såsom genom relationsbyggande gentemot denne negligeras där det redovisningsskyldiga arbetet konstituerar yrkesagerandet. Det kan jämföras med hur professionalisering av arbetet kan medföra att det svårsmätbara och komplexa nedprioriteras och nedvärderas i verksamheten där ageranden och ansvarstaganden är enbart kopplade till det redovisningsskyldiga arbetet (Englund & Solbrekke, 2011, s.10; Englund & Solbrekke, 2015, s.180). Därmed skulle detta kunna indikera på hur en reaktivitet respektive en ekonomisk rational medför att det relationsbyggande arbetet med eleven nedprioriteras i praktiken.

Samtidigt finns också olika förutsättningar för att kunna bedriva ett främjande arbete i praktiken. Här lyfts av R1 hur denne förhåller sig till det främjande arbetet och dess utformning.

- *R3 – ”allting är relationsbundet [...] har ju flexibilitet i schemat [...] det gör ju att jag skulle kunna gå hem till [namn på elev med PSF]”*

Här beskriver R1 hur flexibilitet i arbetsschemat är en förutsättning för att kunna genomföra ett främjande arbete såsom relationsbyggandet med elever. Genom att det finns ett förtroende och utrymme för att kunna handla efter sin yrkeskompetens kan en moralisk rational användas i praktiken (Englund & Solbrekke, 2011, s.8; Bornemark, 2020, ss.25–26, ss.36–38). Här genom det relationsbyggande arbetet gentemot eleven med PSF. Som därmed framhålls av R3 är hur flexibilitet är en viktig förutsättning för att kunna bedriva ett relationsbyggande arbete i praktiken.

I kontrast beskriver R2 lärares förutsättningar för ett relationsbyggande arbete.

- *R2 – ”önskat mera utav lärarna hade mera luft i sitt schema [...] det är också ett främjande i det att fånga upp elever på skolgården.”*

Som framhålls av R2 upplever denna det som eftersträvansvärt med luftigare schema för lärare som del i att kunna göra ett främjande arbete gentemot elever. Detta skulle kunna indikera på hur lärarens schemaläggning medför svårigheter att genomföra detta i praktiken. Som beskrivs i tidigare litteratur förutsätter ett proaktivt agerande respektive en moralisk rational att förtroende och utrymme ges (Englund & Solbrekke, 2011, ss.8–9; Bornemark, 2020, ss.25–26, ss.36–38). Exempelvis genom att kunna genomföra ett relationsbyggande arbete även vid skolgården. Därmed skulle detta kunna indikera på att tidigare nämnda hinder i praktiken såsom att elevärenden läggs på elevhälsan respektive att agerande sker utifrån elevens utagerande inte enbart kan tillföras lärares reaktivitet och negligering av ett relationsbyggande arbete. Genom R2:s resonemang skulle det kunna indikera på hur strukturella förutsättningar påverkar möjligheter för att kunna tillämpa en moralisk rational och proaktivt förhållningsätt i praktiken. Samtidigt behöver fler studier göras för att förstå hur detta gemensamma arbete görs i praktiken, vilka förutsättningar som finns för detta samt vilka förhållningsätt som finns gentemot det relationsbyggande arbetet mellan lärare och elevhälsa.

Slutligen är relationsbyggandet avseende det främjande arbetet med PSF inte enbart kopplat till eleven utan också till dennes vårdnadshavare. Utifrån detta beskrivs av R4 hur denne uppfattar betydelsen av relation mellan vårdnadshavare och skola.

- *R4 – ”viktigt att hela tiden att ha god relation med föräldrar [...] då kan man lyckas att skona sig från att hamna i de här konflikterna”.*

Som följer av R4:s citat beskrivs en god relation mellan vårdnadshavare och skola som en viktig del i arbetet med PSF. Detta kan ses utifrån tidigare forskning i hur en fungerande kommunikation och relation är en framgångsfaktor. Detta genom etablering av positiv kommunikation utifrån relationsskapandet med vårdnadshavare snarare än en negativa kommunikation som kan uppstå när PSF utvecklats och behöver åtgärdas (Landell, 2018, s.68, ss.95–96). Som beskrivs av R4 är hur detta kan göra att skola och hem kan ”skona sig från att hamna i de där konflikterna”. Detta förstås i hur konflikter mellan skola och hem kan medföra att en PSF vidmakthålls (Landell, 2024, s.41). Därmed skulle detta kunna indikera på hur relationen som är resultatet av ett relationsbyggande arbete mellan skola och hem kan ses agera som en skyddsfaktor gentemot PSF.

Samtidigt lyfts också av R4 hur det kan uppstå kommunikationsproblem mellan skola och hem avseende arbetet med PSF.

- R4 – ”om det är konflikt mellan föräldrar och skola spelar det ingen roll vad man har.”

Som R4 lyfter kan en dålig relation mellan skola och hem medföra svårigheter i det generella arbete med PSF. Som tidigare nämnt kan konflikter mellan skola och hem föranleda och även vidmakthålla en PSF (Ingul et. al., 2012, s.94; Friberg et. al., 2015, ss.103–104; Forsell, 2020, ss.18–19; Landell, 2024, s.109). Likväl som tidigare nämnt kan detta ses som ett hinder i arbetet med PSF om det uppstår konflikt mellan hem och skola (Landell, 2024, s.109, s.119). Därmed indikerar detta på att det finns olika aspekter av det relationsbyggande arbetet i praktiken. Här genom att detta relationsbyggande arbete inte bara är bundet till eleven utan också bundet till relationsbyggandet med vårdnadshavare.

5.3 Det ”luddiga” uppdraget - Ett nedprioriterat främjande arbete med PSF

Fortsättningsvis kommer följande tema behandla hur inte enbart det relationsbyggande arbetet beskrivs som nedprioriterat utan hela det främjande arbete med PSF. Initialt beskrivs av R2 hur denne förstår det främjande arbetet utifrån det främjande uppdraget.

- R2 – ” [främjande] uppdraget är nog lite mer luddigt [...] prioriteras bort lite för mycket [...] hade nog önskat att det hade funnits lite mer en plan.”

Som beskrivs av R2 är hur det främjande arbetet med PSF i praktiken nedprioriteras likväl att det både är luddigt och hade behövt bli mer strukturerat. Detta kan förstås utifrån moralisk rational respektive ekonomisk och juridisk rational (Englund & Solbrekke, 2011, ss.6–8). Genom att det främjande arbetet inte upplevs som strukturerat såsom genom en plan skulle detta kunna indikera på hur det främjande arbetet inte i samma utsträckning är utifrån en ekonomisk och juridisk rational såsom genom mätbara indikatorer och därigenom tydlig måluppfyllelse (Englund & Solbrekke, 2011, ss.6–8; Englund & Solbrekke, 2015, s.179). Detta då det främjande arbetet kan ses utgå från en moralisk rational. Här utifrån vad som är det kontextuella behovet för eleven utifrån dess situation som således förstås som mer socialt komplext och inte i samma utsträckning är mätbart (Englund & Solbrekke, 2011, s.10; Englund & Solbrekke, 2015, s.180). Detta skulle kunna förklara varför R2 beskriver arbetet som ”luddigt” respektive hade velat ha en plan kring det främjande arbetet. Likväl framhålls av R2 hur det främjande arbetet hade behövts konkretiseras såsom genom en plan. Detta skulle kunna indikera på hur det främjande arbetet för att få legitimitet inom arbetet med PSF såsom genom en ekonomisk och juridisk rational behöver bli mätbart genom tydlig måluppfyllelse (Englund & Solbrekke, 2011, ss.6–8; Englund & Solbrekke, 2015, s.179). Då genom ökad redovisningsskyldighet som ett steg för att kunna göra detta arbete prioriterat i praktiken.

Fortsättningsvis belyses utifrån följande citat av R4 hur denne upplever att arbetet med PSF förstås utifrån fördelning mellan lärande respektive hälsa inom skolan.

- R4 – *”lektioner i psykisk hälsa, det har dom inte [...] känner att det inte finns någon balans mellan lärande och hälsa utan skolan är mycket pedagogikstyrd.”*

Här beskriver R4 hur skolan upplevs som pedagogikstyrd där det inte råder jämvikt mellan lärande och hälsa inom skolan. Detta illustreras med genom hur lektioner inom teoretiska ämnen har företräde inom pedagogiken snarare än lektioner i psykisk hälsa. Detta skulle kunna förstås kunna utgöra en del av det främjande arbetet med PSF genom hur lektioner skulle tillämpa undervisning om hälsa (Landell, 2018, ss.72–73). I likhet med tidigare resonemang kan detta förstås genom en ekonomisk och juridisk rational (Englund & Solbrekke, 2011, ss.6–8; Englund & Solbrekke, 2015, s.179). Här genom att teoretiska ämnen ges legitimitet utifrån hur det konstrueras genom mätbara indikatorer såsom genom avsatt lektionstid. Därmed skulle detta kunna förstås indikera på hur det

främjande arbetet inte ges samma redovisningsskyldighet genom mätbara indikatorer såsom lektionstids varför detta arbete kan förstås bli nedprioriterat i praktiken.

5.4 Ett åtgärdande arbete med PSF i praktiken

Vidare kommer följande tema behandla hur elevhälsans arbete med PSF beskrivs utgöras av åtgärdande arbetsinsatser gentemot PSF. Inledningsvis beskrivs av R3 hur insatsarbetet upplevs i praktiken.

- R3 – *”sen så blir problemet att vi bara göra stora insatserna på ett fåtal elever [...] jobbar inte bara med frånvarande elever.”*

Här beskriver R3 hur arbetet med elever med PSF blir problematiskt då det utgår från ”stora insatser på ett fåtal elever”. Detta kan förstås indikera på hur det omfattande åtgärdande arbetet medför svårigheter i att kunna bedriva övriga insatser inom arbetet med PSF såsom det främjande arbete. Likväl skulle detta kunna indikera på hur det åtgärdande arbetet utgör en stor del av arbetet med PSF i praktiken. Detta i kontrast till nivåmodellen där det främjande arbetet utgör huvuddelen av arbetet med PSF medan det åtgärdande arbete ska utgöra den minsta delen (Landell, 2024, ss.44–45).

Som lyfts av R5 är hur det åtgärdande arbetet och dess insatser upplevs ha för effekt på PSF i praktiken.

- R5 – *”när det är på röd nivå äh det är sällan vi lyckas då är vi på 80–70 % frånvaro.”*

Här beskriver R5 hur arbetet vid röd nivå med elever som har utvecklat PSF sällan ger resultat. Den röda nivån kan kopplas till nivåmodellens åtgärdande nivå där tertiärpreventiva åtgärder genomförs gentemot enskilda individer med PSF (Skolverket, 2015, s.8; Landell, 2024, ss.107–108). Detta kan ses vittna om hur arbetet vid röd nivå i sig inte enbart kan förhindra en PSF utan som i enlighet med nivåmodellen är arbetet och insatser avseende PSF beroende av ett multisystematiskt arbete (Landell, 2024, ss.44–45). Detta kan ses överensstämma med hur det åtgärdande arbetet upplevs som mer omfattande i praktiken varav det främjande arbetet hamnar ett steg efter. Därmed skulle även elevhälsans omfattas av en reaktivitet där agerande gentemot det åtgärdande arbetet görs i praktiken. Samtidigt som lyfts i tidigare teman indikerar resultatet på att ett

proaktivt förhållningsätt till det främjande arbetet fortfarande finns kvar samtidigt som svårigheter i att genomföra detta i praktiken framkommer.

5.5 PSF - en ond cirkel

Slutligen berör detta tema att trots ett arbete med PSF inom skolan beskrivs PSF som en ond cirkel i praktiken. Initialt lyfter R4 genom följande citat hur ångestrelaterade faktorer föranleder en elevs PSF.

- R4 – *”det kan också vara ångest och depression som gör att eleven är borta.”*

Här beskriver R4 hur en ångestproblematik respektive depression kan förorsaka PSF. Detta konstateras också i tidigare forskning där ångestrelaterade faktorer likväl som depression framhålls kunna utgöra riskfaktorer för PSF (Friberg et. al., 2015, s.17, s.99; Skolinspektionen, 2016, s.10; Forsell, 2020, s.12, s.14).

Vidare beskrivs också av R1 hur PSF i sig medför negativa konsekvenser relaterade till individen.

- R1 - *”det är väldigt mycket psykisk ohälsa som det genererar [...] det blir ibland ofta en ond cirkel.”*

Här framkommer av R1 är hur PSF kan ses som en ond cirkel. Som framgår av R1 är hur också PSF i sig leder till psykisk ohälsa (Landell, 2024, s.38). Därmed skulle PSF som fenomen respektive dess orsaker och konsekvenser kunna ses mer växelverkande där PSF kan liknas vid en ond cirkel för individen när den väl har etablerats.

Detta kan också förstås utifrån det tidigare nämnda åtgärdande arbete med PSF som råder i praktiken. Här utifrån hur R5 beskriver det åtgärdande arbetet med PSF.

- R5 – *”när det är på röd nivå äh det är sällan vi lyckas då är vi på 80–70 % frånvaro.”*

Som framgår av R5 är hur det åtgärdande arbetet med elever med PSF sällan lyckas i praktiken. I likhet med tidigare forskning beskrivs hur när väl PSF etablerats är det svårt för skolan att lyckas åtgärda detta (Landell, 2024, ss.42–43). Detta kan exemplifiera hur

PSF kan betraktas vid en ond cirkel där skolans åtgärder och arbete i praktiken sällan lyckas.

Likväl kan det också förstås utifrån hur anhöriga påverkas av barnets respektive ungdomens PSF. Här lyfts av R1 hur en PSF påverkar vårdnadshavare.

- *R1 - "superstressade föräldrar det är jättejobbigt att vara förälder för ett barn som mår dåligt när det handlar om PSF"*

Som beskrivs av R1 är hur föräldrar också påverkas av ett barns PSF. Detta skulle kunna indikera på hur föräldrars mående kopplat till ångestrelaterade faktorer som resultat av barnets och ungdomens PSF också påverkas negativt. Som framhålls i tidigare forskning är hur PSF i sig är kopplad till föräldrars psykiska mående (Friberg et. al., 2015, s.20; Gubbels et. al., 2019, s.1657; Forsell, 2020, s.18).

Detta kan också förstås utifrån R4 som beskriver hur PSF medför både konsekvenser och åtgärder för föräldrarna.

- *R4 – "kan se det att här har vi ett par föräldrar som behöver stöd".*

Som beskrivs av R4 är hur även föräldrar blir föremål för stödinsatser vid ärenden av elever med PSF. Här skulle detta kunna indikera på hur PSF kan påverka familjemedlemmar där tidigare nämnda riskfaktorer såsom föräldrars psykiska mående i sig har en vidmakthållande effekt på PSF (Landell, 2024, s.41). Därmed kan detta indikera på hur inte enbart riskfaktorer relaterade till individen medför att en PSF vidmakthålls utan också uppkomsten av familjrelaterade faktorer som resultat av PSF i sig, varför PSF kan liknas vid en ond cirkel.

6. Diskussion

I denna diskussionsdel kommer först slutsatser avseende uppsatsen att behandlas utifrån de viktigaste resultaten. Därefter kommer resultatet från uppsatsen att granskas. Sedan kommer uppsatsens metodologi att granskas och jämföras med bland annat andra metodologiska tillvägagångsätt. Sist kommer uppslag till framtida forskning inom ämnet att presenteras.

6.1 Slutsatser

Uppsatsens syfte har varit att bidra till hur medarbetare inom elevhälsan förstår PSF, beskriver det egna arbetet med PSF och dess relation till andra professioners arbete likväl som upplevda hinder och framgångsaspekter i arbetet med PSF. Detta har gjorts genom följande frågeställningar; Hur förstås PSF av medarbetare inom elevhälsan, hur beskriver medarbetare inom elevhälsan det egna arbetet samt samarbetet med andra professioner i arbetet med PSF och vilka hinder respektive framgångsaspekter identifierar medarbetare inom elevhälsan i arbetet med PSF. Detta har i sin tur utgått ifrån tidigare identifierade forskningsbehov avseende PSF utifrån skolan som organisation respektive det förebyggande och främjande arbetet (Arvidsson & Vesterberg, 2020, s.8; Ekstrand, 2020, ss.16–17, s.26, ss.58–59).

De viktigaste resultaten som framkommer av uppsatsen är hur PSF förstås som ett socialt komplex problem av elevhälsan som trots arbetet med PSF inom skolan sällan lyckas åtgärda detta i praktiken. Detta resultat kan förstås utifrån det empiriska materialet och tidigare forskning genom hur elevhälsan framhåller olika individ- och familjerelaterade faktorer som påverkar PSF. Här genom hur dessa faktorer har en växelverkande och vidmakthållande effekt när väl PSF har etablerats (Landell, 2024, s.38, s.41). Samtidigt framkommer av resultatet att det främjande arbetet medför framgång i arbete med PSF. Här tas bland annat upp det relationsbyggande arbetet inom skolan såsom relationer mellan skola och hem samt mellan lärare och elev. Detta ses också i det empiriska materialet och tidigare forskning där etablering av grupp känsla inom klassen medför ökad

klassnärvaro (Landell, 2018, ss.70–71, s.75). Detta skulle kunna visa på vikten av ett främjande arbete i praktiken för att lyckas med arbetet med PSF.

Som också framkommer utav resultat är hur det främjande arbetet nedprioriteras i praktiken och det åtgärdande arbete med PSF beskrivs som omfattande. Detta kan ses i kontrast till nivåmodellen som förespråkar ett främjande arbete som huvuddelen av arbetet med PSF (Landell, 2024, ss.43–44). Likväl uppstår samarbetssvårigheter mellan elevhälsa och lärare där hinder identifieras såsom att elevärenden läggs på elevhälsan respektive problemet läggs på eleven. Detta kan förstås av det empiriska materialet och tidigare forskning där hinder avseende arbetet med PSF kopplas till hur arbete läggs på elevhälsan respektive problem läggs på eleven (Landell, 2018, s.119, s.127). Dessutom skulle dessa samarbetssvårigheter och hinder kunna kopplas till olika förhållningssätt till det relationsbyggande och främjande arbetet med PSF inom skolan utifrån professionalism och professionalisering (Englund & Solbrekke, 2011, ss.7–9; Englund & Solbrekke, 2015, s.179). Detta skulle kunna indikeras på utifrån tidigare forskning hur professionalisering medför att det socialt komplexa och svårsmätbara arbetet inom verksamheten nedprioriteras i praktiken framför det redovisningsskyldiga arbetet (Englund & Solbrekke, 2011, s.10; Englund & Solbrekke, 2015, s.180). Här genom det empiriska materialet utifrån hur lärares relationsbyggande arbete nedprioriteras framför bland annat elevärenden avseende PSF. Samtidigt behöver fler studier göras för att kunna förstå elevhälsans upplevelser av PSF och arbete med detta i praktiken utifrån ett organisationsperspektiv.

6.2 Diskussion av resultat

Främst kan resultatet för studiens granskas utifrån de två forskningsbehoven som identifierats i studien. För det första som tidigare nämnts beskrivs forskningsbehov inom PSF avseende det förebyggande och främjande arbetet. Detta har också behandlats och operationaliserats i denna uppsats genom nivåmodellen där det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet med PSF har redogjorts för (Landell, 2024, ss.43–44). Samtidigt har resultatet enbart behandlat elevhälsans åtgärdande och främjande arbetet vilket medför svårigheter i att kunna jämföra dessa olika insatsnivåer gentemot varandra. Främst

kan detta tillföras intervjuguiden som inte behandlat samtliga tre övergripande insatsnivåerna som aspekter av elevhälsans arbete med PSF. Detta medför svårigheter att uppfylla studiens syfte respektive att svara på uppsatsen frågeställningar avseende elevhälsans arbete med PSF. För det andra beskrivs också ett forskningsbehov avseende organisationsteori inom forskningsområdet PSF. Detta har tidigare behandlats i uppsatsen där tidigare organisationsteori avseende PSF inte har tillämpats i denna uppsats (Strandel & Harling, 2023, ss.171–173). Istället har de två professionslogikerna professionalism och professionalisering redogjorts för (Englund & Solbrekke, 2011, ss.7–9). Detta för att kunna medföra och skapa ny förståelse för elevhälsans arbete med PSF. Samtidigt som professionslogiker kan medföra ny kunskap om arbetet med PSF inom skolan har denna forsknings fokus gentemot övergripande professionslogiker inom skolan snarare än specifika för elevhälsan vilket medföra svårigheter att tillämpa detta även i elevhälsans fall av professionslogik (Englund & Solbrekke, 2011, ss.7–9; Englund & Solbrekke, 2015, s.179). Detta medför svårigheter att uppfylla studiens syfte respektive att svara på uppsatsen frågeställningar avseende elevhälsans arbete med PSF.

6.3 Diskussion av metod

Först beskrivs hur uppsatsens urval har avgränsats till medarbetare inom elevhälsans genom ett stratifierat urval. Samtidigt inbar detta urvalsproblem i praktiken. Främsta urvalsproblemet kan förstås utifrån hur respondenterna i uppsats inte kan ses representativa för elevhälsan som grupp. Detta då samtliga yrkesgrupper inom elevhälsan inte är representerade såsom specialpedagog, skolläkare, skolpsykolog vilket medför svårigheter i att uppfylla trovärdighetskriterierna för uppsatsen. Dessutom som framkommer av uppsatsens avgränsningar har lärare respektive rektor exkluderats från denna uppsats. Då uppsatsen uttalar sig om det övergripande arbetet med PSF kan uppsatsens trovärdighet ifrågasättas utifrån att annan skolpersonal inte har använts med i uppsatsen såsom rektor och lärare. Genom att inkludera lärare i uppsatsen hade en fördjupad förståelse kunnat uppnås utifrån hur denna grupp upplever sitt arbete och samarbete med elevhälsan avseende PSF. Likväl avseende andra avgränsningar i uppsatsen kan trovärdighetsproblem relateras till överförbarhetskriteriet. Detta i hur skolans kartläggningsprocesser, dokumentationsprocesser samt samverkansarbete

avseende PSF inte har redogjorts för varför det kan medföra svårigheter att överföra uppsatsens resultat och analys. Framförallt medför det svårigheter för utomstående att få insyn respektive skapa en förståelse för det övergripande arbetet med PSF.

Fortsättningsvis påverkas också trovärdighetskriterierna utav att uppsatsen inte har använt sig av såkallad member-checking respektive longitudinellt tillvägagångsätt. Detta förstås medföra brister i uppsatsens generella metodologi utifrån både etiska och epistemologiska aspekter. För det första kan detta ses som ett etiskt tillkortakommande utifrån hur uppsatsens projektliknande upplägg kan bidra till det så kallade intervjusamhället. Detta kan förstås utifrån hur intervjun som tidseffektiv metod tillämpas framför ett mer långsiktigt engagemang till fältet genom exempelvis etnografiska observations- och fältstudier (Denzin & Lincoln, 2018, s.1018). För det andra utifrån ett epistemologiskt perspektiv hade tillämpning av en longitudinell studiemetodologi kunnat medföra fördjupad förståelse för fenomenet (Caruana et. al., 2015, s.537). Detta utifrån hur elevhälsans och lärares arbete förändras och utvecklas över tid respektive hur enskilda fall av PSF hanteras. Samtidigt som detta longitudinella förhållningsätt hade kunnat medföra ökad förståelse genom observationer hade detta i sig kunnat medföra etiska dilemman. Främst utifrån hur förekomsten och hanteringen av känsliga personuppgifter om elever med PSF hade medfört högre krav avseende etisk tillförsikt varför detta upplägg inte har kunnat genomföras.

6.4 Framtida forskning

Slutligen kommer uppsatsen presentera uppslag gällande framtida forskning. Då trots att fristående skolor var med i urvalet av denna studie finns ingen fristående skola representerad inom studien. Samtidigt kan detta vara ett uppslag för framtida studier i att undersöka hur fristående skolors arbete med PSF ser ut och upplevs av elevhälsan. Vidare identifierar denna studie att fler studier avseende PSF där en longitudinell metodologi tillämpas. Slutligen indikerar denna uppsats och dess resultat på att fler studier behöver göras för att kunna förstå hur professionslogiker påverkar skolans arbete med PSF.

7. Referenser

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber
- Arvidsson, M. & Vesterberg, V. (2020) En ojämlik skolplikt? Problematisering av skolfrånvaro i en decentraliserad skola. *Utbildning & Demokrati*, 29(1), ss.7–24
- Bornemark, J. (2020) *Horisonten finns alltid kvar: om det bortglömda omdömet*. Stockholm: Volante
- Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), ss.77-101.
- Caruana, E. J., Roman, M., Hernández-Sánchez, J. & Solli, P. (2015) Longitudinal studies. *Journal of Thoracic Disease*, 7(11), ss.537-540.
<https://cdn.amegroups.cn/journals/pbpc/files/journals/2/articles/5822/public/5822-PB1-R1.pdf> [senast hämtad 2024-04-25]
- Clausson E. K. & Morberg, S. (2021) *Skolskjusköterskans hälsofrämjande arbete*. 3 Upplg. Lund: Studentlitteratur
- Cozzi, G. and Barbi, E. (2020), Chronic school absenteeism as a diagnostic clue for paediatricians. *Journal Paediatrics and Child Health*, 56(2), ss.191-193. <https://doi.org/10.1111/jpc.14689>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. 5 Uppl., Los Angeles, CA: Sage
- Dräger, J., Klein, M., & Sosu, E. (2023). *The long-term consequences of early school absences for educational attainment and labour market outcomes*. (pp. 1-44). <https://doi.org/10.35542/osf.io/7z2bx>
- Ekstrand, B. (2020) *Skolnärvarofrågan - Vad säger forskningen?* Perséfone Förlag
- Eldén, S. (2020) *Forskningsetik – vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Lund: Studentlitteratur

Englund, T. & Solbrekke, T. D. (2011) Bringing professional responsibility back in. *Studies in Higher Education*, 36(7), ss.847–861.

Englund, T. & Solbrekke, T. D. (2015) Om innebörder i lärarprofessionalism. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 20(3–4), ss.168–194.

Forssell, T. (2020) "Man är ju typ elev, fast på avstånd" *Problematiskskolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv*. Umeå Studies in the Educational Sciences

Filippello, P., Buzzai, C., Costa, S., & Sorrenti, L. (2019). School refusal and absenteeism: Perception of teacher behaviors, psychological basic needs, and academic achievement. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 1471. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01471>

Friberg, P., Sundberg Lax, I., Palmér, R. & Sahlström, M. (2015) *Hemmasittande elever och vägen tillbaka: Insatser vid långvarig skolfrånvaro*. 1:a uppl. Columbus förlag

Gregory, I. R. & Purcell, A. (2014) Extended school non-attenders' views: developing best practice, *Educational Psychology in Practice*, 30:1, 37-50, DOI: 10.1080/02667363.2013.869489

Gubbels, J., van der Put, C.E. & Assink, M. (2019) Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *Journal Youth Adolescence*, 48, ss.1637–1667. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>

Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G., & Gentle-Genitty, C. (2018). Differentiation Between School Attendance Problems: Why and How? *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(1), ss.8-34. <https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.03.006>

Ingul, J.M., Klockner, C.A., Silverman, W.K. and Nordahl, H.M. (2012) Adolescent School Absenteeism: Modelling Social and Individual Risk Factors. *Child and Adolescent Mental Health*, 17 (2), ss.93-100. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-3588.2011.00615.x>

Kearney, C. A. (2008) An Interdisciplinary Model of School Absenteeism in Youth to Inform Professional Practice and Public Policy. *Educational Psychology Review*, 20(3), ss. 257-282 <https://www.jstor.org/stable/23363891> [senast hämtad 2024-04-24]

Knott, E., Rao, A.H., Summers, K. & Teeger, C. (2022) Interviews in the social sciences. *Nature Reviews Methods Primers*, 73, (2022). <https://doi.org/10.1038/s43586-022-00150-6>

Landell, M. G. (2018) *Främja närvaro – att förebygga frånvaro i skolan*. Stockholm: Natur & Kultur

Landell, M. G. (2021) *School Attendance Problems: A Research Update and Where to Go*. Jerringfonden

Landell, M. G. (2024) *När barn och unga är borta från skolan – socialt arbete med skolfrånvaro och studieavbrott*. Lund: Studentlitteratur

Nilsson. I. & Nilsson Lundmark. E. (2015). *1+1=3 Om samverkan mellan skola och arbetsliv ur ett socialekonomiskt perspektiv*.

Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic Analysis: Striving to Meet the Trustworthiness Criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1). <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>

Partanen, P. (2012) *Att utveckla elevhälsan*. Östersund: Skolutvecklarna.

Regeringskansliet (2016). *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera* (SOU 2016:94).

<https://www.regeringen.se/contentassets/77af60bb1e264076b19e879d53d5b58a/saknad-uppmarksamma-elevers-franvaro-och-agera-sou-201694.pdf> [senast hämtad 2024-04-24]

Riksdag (2010) *Skollag (2010:800)* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K7 [senast hämtad 2024-04-21]

Ruslin, R., Mashuri, S., Rasak, M. S. A., Alhabsyi, F. & Syam, H. (2022) Semi-structured Interview: A Methodological Reflection on the Development of a Qualitative Research Instrument in Educational Studies. *Journal of Research & Method in Education*, 12(1). ss. 22-29.

Sandhaug, M., Valteri, P., Friberg, P., Palmu, L., Berg, J., Leino, J., Sergefejj, J., Strömbeck, J., Fensbo, L., Sovoll, M., Palmér, R., Jakobsen, S. & Thastum, M. (2021) *Problematic School Absenteeism Improving Systems and Tools*. https://www.statped.no/globalassets/fou/dokumenter/problematic-school-absenteeism-report1_erasmus.pdf

Sheldon, S. B., & Epstein, J. L. (2004) Getting Students to School: Using Family and Community Involvement to Reduce Chronic Absenteeism. *School Community Journal*, 14(2), ss.39-56

SKL (2018) *Nuläge och utmaningar i elevhälsan 2018* <https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/wp-content/uploads/2016/03/Nul%C3%A4ge-och-utmaningar-inom-elevh%C3%A4lsan.pdf> [senast hämtad 2023-04-02]

Skolinspektionen (2016) *Omfattande frånvaro - En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2016/langvarig-franvaro/omfattande-ogiltig-franvaro-kvantitativ-rapport.pdf> [senast hämtad 2024-04-21]

Skolverket (2014) *Rektorn, elevhälsan och elevers lärande och hälsa*. <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65b179/1553965722190/pdf3290.pdf> [senast hämtad 2024-04-19]

Skolverket (2015) *Elevhälsans retorik och praktik* <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65b141/1553965708630/pdf3288.pdf> [senast hämtad 2024-04-19]

Strandler, O., & Harling, M. (2023). The problem of “problematic school absenteeism” – On the logics of institutional work with absent students’ well-being and knowledge development. *European Education*, 55(3–4), 172–185.

Tonge, B. J. & Silverman, W. K. (2019) Reflections on the Field of School Attendance Problems: For the Times They Are a-Changing? *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(1), ss.119-126

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*
https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf [senast hämtad 2024-03-31]

University of Nebraska-Lincoln (2024) What are Tiers?
<https://k12engagement.unl.edu/what-are-tiers> [senast hämtad 2024-04-25]

8. Bilagor

8.1 Intervjuguide

Intervjuguide Lunds Kommun

Inledande frågor

1. Skulle du kort kunna beskriva din roll inom skolan respektive kommunen? Hur ser dessa arbetsuppgifter ut? Roll inom arbetet med problematisk skolfrånvaro?

Problematisks skolfrånvaro som fenomen

2. Hur skulle du beskriva den problematiska skolfrånvaro du möter i arbetet?
3. Hur upplever du denna PSF sett över tid från det att du började jobba inom skolan? Hur ser ett typiskt fall och ärende ut nu i jämförelse med i början?

Kartläggning

4. Hur ser kartläggningen av problematisk skolfrånvaro ut för er skola? Hur upplever du att den fungerar?

Synen på PSF inom skolan

5. Upplever du att det finns en samsyn kring det du beskriver om PSF eller kan det uppstå olika perspektiv och syn i frågan? Hur kan detta se ut exempelvis vid ett elevhälsomöte/ en elevvårdskonferens? Vilka perspektiv framhävs?

Extern Samverkan

6. Hur upplever du den externa samverkan mellan skola, socialtjänst och BUP kring PSF fungera? Vilka framgångar respektive motgångar har du upplevt ifrån samverkan?

7. Hur upplevs den sekretess som förekommer mellan yrkesgrupper i samverkan utifrån er i elevhälsan?

Kontakten med hemmasittare

8. Hur ser det relationsskapande arbetet med elever som har PSF ut? Känner du att du har tid med detta utöver ditt dagliga arbete såsom dokumentation, möten osv.?

9. Hur försöker ni ifrån elevhälsa stärka självkänslan hos barn med PSF? Inom vilka områden försöker ni stärka deras självkänsla inom skolan?

10. Hur görs elever med PSF delaktiga i arbetet mot problematisk skolfrånvaro?
Elevombud arbetsmiljö åk 7

Främjande arbetet

11. Generellt hur arbetar ni i elevhälsan med främjande insatser som del i arbetet med PSF? Hur kan detta se ut i praktiken?

Föräldrarna

12. Hur upplever du samarbetet med föräldrar i ärenden med barn med PSF fungera? Vilka framgångar och motgångar ser du i detta samarbete?

Övergångar

13. Hur ser arbetet ut avseende övergångar mellan och inom skolor ut för barn och unga? Hur upplever du detta fungera? Vilka motgångar och framgångar ser du med detta arbete?

14. Är det något mer du vill tillägga?

8.2 Informationsbrev

SAMHÄLLS- VETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Förfrågan om att delta i en studie om problematisk skolfrånvaro

Hej! Mitt namn är Gabriel och går sista terminen vid sociologiprogrammet här i Lund. Då kommunkontoret i Lund uttryckt önskan om att kartlägga problematisk skolfrånvaro har jag valt i mitt kandidatarbete att undersöka hur skolans förändringsarbete ser ut avseende problematisk skolfrånvaro. Här läggs fokus på hur förändringsarbetet upplevs av personal inom skolan såsom elevhälsa och rektorer. Framförallt vill jag undersöka vad personal ser som möjligheter och framgångar respektive hinder och motgångar gällande förändringsarbetet.

Förutom att undersökningen har som syfte att utgöra underlag för Lunds Kommuns arbete gällande social hållbarhet, har denna undersökning som ändamål att bidra till litteraturen avseende problematisk skolfrånvaro.

Konkret kommer individuella intervjustudier genomföras med inspelning efter samtycke. Intervjun kommer ta ca 30–40 minuter. Deltagandet är helt frivilligt och att du har rätt att avbryta din medverkan när som helst under processens gång utan att ge en förklaring till detta. Dina uppgifter kommer att hanteras på ett sätt som gör att obehöriga inte kommer kunna ta del av dem. Plats och tid för intervju sker enligt överenskommelse under studiens tid mellan 2024-03-01 till 2024-05-15 i Lund.

Om du vill delta i denna studie och för mer information hör av dig till gabrielklingberg@live.se.

Student Gabriel Klingberg

ga8667kl-s@student.lu.se

Handledare Sandra Jönsson

sandra.jonsson@soc.lu.se

